

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 330

Finanse

na rzecz zrównoważonego rozwoju

Gospodarka – etyka – środowisko

Redaktorzy naukowci

Leszek Dziawgo, Leszek Patrzalek

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redaktor Wydawnictwa: Barbara Majewska

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Barbara Cibis

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-460-8

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Marcin Będzieszak: Opłaty za usługi i dochody własne jako źródło finansowania wybranych zadań w miastach wojewódzkich w Polsce	13
Renata Biadacz, Kazimierz Juszczyk: Analiza wykorzystania kolektorów słonecznych do wytworzenia ciepłej wody użytkowej.....	22
Joanna Błach, Anna Doś: Zastosowanie modelu DuPonta w kontekście zarządzania środowiskiem w przedsiębiorstwie – możliwości wykorzystania w praktyce polskich przedsiębiorstw	34
Iwetta Budzik-Nowodzińska: Efektywność ekonomiczna przedsięwzięć inwestycyjnych z zakresu energetyki odnawialnej jako czynnik zrównoważonego rozwoju.....	42
Michał Buszko: Społeczna odpowiedzialność banków giełdowych – korzyści inwestycyjne z tytułu uczestnictwa w RESPECT Index	52
Beata Domańska-Szaruga: Konkurencyjność banków spółdzielczych jako partnerów lokalnych społeczności.....	63
Joanna Działo: Instytucje fiskalne a standardy etyczne w polityce fiskalnej ..	72
Beata Zofia Filipiak: Kierunki i skutki przekształceń lokalnej gospodarki odpadami komunalnymi w świetle zmian ustawowych	80
Monika Foltyn-Zarychta: Koncepcja zmniejszającej się w czasie stopy dyskonta w ocenie efektywności inwestycji publicznych o oddziaływaniach długoterminowych	89
Marzena Ganc, Magdalena Mądra-Sawicka: Wpływy do budżetów gmin przy wprowadzeniu podatku dochodowego w indywidualnych gospodarstwach rolnych	99
Maria Magdalena Golec: Zrównoważony rozwój spółdzielni kredytowych w Polsce w oparciu o zasadę lokalności	108
Karolina Gwarda: Źródła finansowania zakupu zero- i niskoemisyjnych środków transportu publicznego w Polsce	116
Jerzy Gwizdała: Rola Banku Ochrony Środowiska SA w Warszawie w finansowaniu inwestycji w obszarze ochrony atmosfery.....	126
Agnieszka Huterska, Robert Huterski: Wykorzystanie podatku od nieruchomości dla zrównoważonego rozwoju miast na przykładzie Torunia	135
Agnieszka Jachowicz: Główne trendy w polityce podatkowej w krajach Unii Europejskiej w okresie kryzysu	148
Alicja Janusz: Przegląd istniejących i projektowanych rozwiązań w zakresie funduszy restrukturyzacyjnych sektora finansowego w Unii Europejskiej	157

Barbara Karlikowska: Ryzyko środowiska naturalnego a działalność przedsiębiorstw	165
Magdalena Klopott: Mechanizmy finansowania przyjaznego środowisku demontażu statków – fundusz recyklingowy.....	173
Lidia Kłos: Wiedza i świadomość ekologiczna studentów	182
Adam Kopiński: Taksonomia i zastosowanie metody Hellwiga w ocenie efektywności funduszy inwestycyjnych	192
Andrzej Koza: Finansowe instrumenty wsparcia samozatrudnienia osób niepełnosprawnych w Wielkiej Brytanii i Polsce	205
Grażyna Leśniewska: Sztuka zrównoważonego życia	214
Agnieszka Lorek: Lokalna polityka energetyczna w zrównoważonym rozwoju gmin śląskich	222
Agnieszka Łukasiewicz-Kamińska: Waluta wirtualna – moda, czy pieniądź przyszłości?.....	231
Ireneusz Miciuła, Krzysztof Miciuła: Energia odnawialna i jej aspekty finansowe jako element zrównoważonego rozwoju Polski	239
Tomasz Piotr Murawski: Ocena działań społecznej odpowiedzialności biznesu – przegląd wybranych metod	248
Marta Musiał: Dylematy zarządzania finansami osobistymi w kontekście koncepcji solidarności międzypokoleniowej.....	258
Bogdan Nogalski, Andrzej Kozłowski: Zarządzanie finansami w samorządzie gminnym wobec wyzwań nowego zarządzania publicznego.....	266
Teresa Orzeszko: Miejsce edukacji finansowej społeczeństwa w strategii społecznej odpowiedzialności biznesu krajowych banków giełdowych w Polsce	274
Agnieszka Parlińska: Wybrane aspekty zadłużania się samorządów gminnych w Polsce	284
Andrzej Parzonko: Przewidywalność i stabilizacja cen mleka jako czynnik zrównoważonego rozwoju gospodarstw rolniczych i przedsiębiorstw przetwórczych.....	293
Monika Pettersen-Sobczyk: Modele biznesowe banków w kontekście koncepcji zrównoważonego rozwoju	301
Dariusz Piotrowski: Wartości islamu a koncepcja zrównoważonego rozwoju	308
Michał Polasik, Anna Piotrowska: Transakcyjne wykluczenie finansowe w Polsce w świetle badań empirycznych.....	316
Adriana Przybyszewska: Determinanty przedsiębiorczości kobiet na przykładzie wybranych krajów	326
Eleonora Ratowska-Dziobiak: Rozwój kanału <i>direct</i> na polskim rynku ubezpieczeń	336
Adam Reczuch: Wykluczenie finansowe osób młodych w perspektywie założenia nowego gospodarstwa domowego	344

Robert Skikiewicz: Bariery w działalności instytucji finansowych na tle zmian sytuacji gospodarczej Polski	352
Beata Skubiak: Wpływ kryzysu finansowego i gospodarczego na rozwój zrównoważony, ze szczególnym uwzględnieniem konsekwencji społecznych.....	361
Sylwia Słupik: Proekologiczne strategie rozwoju przedsiębiorstw województwa śląskiego.....	369
Małgorzata Solarz: Ochrona konsumenta a wykluczenie finansowe stanowiące wynik niewłaściwego zarządzania ryzykiem finansowym codzienności	378
Anna Spoz: E-faktury – nowinka technologiczna czy upowszechniający się sposób dokumentowania transakcji gospodarczych	387
Joanna Stawska: Znaczenie <i>policy mix</i> dla działalności inwestycyjnej przedsiębiorstw w kontekście zrównoważonego rozwoju.....	397
Marek Szturo, Joanna Tomczyk: Rozwój zrównoważony miast jako szansa dla prywatnych inwestycji na przykładzie aglomeracji azjatyckich.....	406
Paulina Szulc-Fischer: Proekologiczne inicjatywy klastrowe	414
Magdalena Ślebocka: Fundusze unijne dla zrównoważonego rozwoju – bariery w pozyskiwaniu i rozliczaniu na przykładzie gmin województwa łódzkiego.....	424
Aneta Tylman: Obszary badań prawno-finansowych zrównoważonego rozwoju – próba identyfikacji	432
Piotr Urbanek: Standardy etyczne polityki wynagradzania kadry kierowniczej w bankach w okresie kryzysu finansowego – próba oceny.....	439
Tomasz Uryszek: Międzypokoleniowa redystrybucja długu publicznego na przykładzie krajów Unii Europejskiej	448
Julia Anna Wachowska: Rynek kredytów mieszkaniowych w Polsce – studium analityczne	458
Damian Walczak: Solidaryzm społeczny a uprawnienia emerytalne grup uprzywilejowanych.....	468
Marcelina Więckowska: Inwestorzy instytucjonalni na rynku inwestycji w energię odnawialną	477
Paweł Witkowski: Ryzyko węglowe – koncepcja i pomiar.....	486
Bogdan Włodarczyk: Tworzenie oferty bankowej z wykorzystaniem bankowości elektronicznej	495
Justyna Zabawa: Zarządzanie kapitałem ludzkim we współczesnych bankach w kontekście ich ekologicznej odpowiedzialności	503
Marika Ziemia, Krzysztof Świeszczak: Reklamy bankowe – między manipulacją a faktyczną potrzebą klientów.....	511

Summaries

Marcin Będzieszak: User charges and own-source revenues as sources of financing selected tasks in voivodeship cities in Poland	21
Renata Biadacz, Kazimierz Juszczak: Analysis of the use of solar collectors to produce hot water	33
Joanna Blach, Anna Doś: The application of the DuPont model in the context of corporate environmental management – evidence from the Polish companies	41
Iwetta Budzik-Nowodzińska: Economic effectiveness of investments related to the renewable energy sources as a factor of sustainable development... ..	51
Michał Buszko: Corporate Social Responsibility of stock exchange listed banks – investing profits due to participation in RESPECT Index.....	62
Beata Domańska-Szaruga: Competitiveness of cooperative banks as local community partners	71
Joanna Działo: Fiscal institutions and ethical standards in fiscal policy.....	79
Beata Zofia Filipiak: Directions and consequences of the transformation of local economy of municipal waste in the light of changes in the laws.....	88
Monika Foltyn-Zarychta: The concept of time-declining discount rate in the appraisal of public projects with long-term effects	98
Marzena Ganc, Magdalena Mądra-Sawicka: The proceeds to municipalities with the introduction of income tax in individual farms.....	107
Maria Magdalena Golec: Sustainable development of Polish credit cooperatives based on the principle of localness.....	115
Karolina Gwarda: Sources of funding the purchase of zero- and low carbon means of public transport in Poland	125
Jerzy Gwizdała: The role of the environment protection bank JSC in Warsaw in financing investment in the protection of the atmosphere	133
Agnieszka Huterska, Robert Huterski: Application of property tax in sustainable development of towns with town of Toruń as an example.....	147
Agnieszka Jachowicz: Main trends in tax policy in the European Union states in the times of crisis	156
Alicja Janusz: The review of existing and anticipated solutions for the financial sector restructuring funds in the European Union	164
Barbara Karlikowska: Natural environment risk and activities of enterprises	172
Magdalena Klopott: Financing mechanisms of the environmentally friendly ship dismantling – case of recycling fund	181
Lidia Klos: Environmental knowledge and awareness of students.....	191
Adam Kopiński: Taxonomy and application of Hellwig’s method for assessing the effectiveness of investment funds	204
Andrzej Koza: Financial instruments of disabled people self-employment support in Great Britain and Poland	213

Grażyna Leśniewska: Art of sustainable life	221
Agnieszka Lorek: Local energy policy for the sustainable development of the Silesian communities	230
Agnieszka Łukasiewicz-Kamińska: Digital currency – temporary trend or money of future?	238
Ireneusz Miciuła, Krzysztof Miciuła: Renewable energy and its financial implications as a component of sustainable development of Poland	247
Tomasz Piotr Murawski: An evaluation of Corporate Social Responsibility – review of chosen methods	257
Marta Musiał: Personal finance management dilemmas in the context of intergenerational solidarity concept	265
Bogdan Nogalski, Andrzej Kozłowski: Finance management in commune self-government in the face of challenges of new public management	273
Teresa Orzeszko: Importance of financial education of society in CSR strategy of domestic listed banks in Poland	283
Agnieszka Parlińska: Selected aspects of the indebtedness of municipalities in Poland	292
Andrzej Parzonko: Predictability and price stabilization of milk as a factor in the sustainable development of farms and food processing enterprises	300
Monika Pettersen-Sobczyk: Banks business models in the context of sustainable development concept	307
Dariusz Piotrowski: Values of islam and the concept of sustainable development	315
Michał Polasik, Anna Piotrowska: Empirical studies on transactional financial exclusion in Poland	325
Adriana Przybyszewska: Determinants of entrepreneurship of women based on selected countries	335
Eleonora Ratowska-Dziobiak: Development of the direct channel on the Polish insurance market	343
Adam Reczuch: Financial exclusion of young people in the perspective of establishment of a new household	351
Robert Skikiewicz: Barriers of activity of financial institutions against the background of changes in the economic situation of Poland	360
Beata Skubiak: The impact of economic and financial crisis on sustainable development with focus on social consequences	368
Sylvia Słupik: Ecological strategies for the development of Silesian Voivodeship enterprises	377
Małgorzata Solarz: Consumer protection vs. financial exclusion as a result of incorrect everyday financial risk management	386
Anna Spoz: E-invoices – technological novelty or a spreading method of documenting commercial transactions	396

Joanna Stawska: The importance of policy mix for investment activities of enterprises in the context of sustainable development	405
Marek Szturo, Joanna Tomczyk: Sustainable urban development as an opportunity for private investments on the example of Asian agglomerations.....	413
Paulina Szulc-Fischer: Pro-ecological cluster initiatives	423
Magdalena Ślebocka: EU funds for sustainable development – barriers in obtaining and accounting on the example of municipalities of Łódź Voivodeship.....	431
Aneta Tylman: Areas of legal and financial studies of sustainable development – an attempt to identify.....	438
Piotr Urbanek: Ethical standards of top executive’s remuneration policy in the banking sector during the financial crisis – attempt to assess	447
Tomasz Uryszek: Intergenerational redistribution of public debt. The example of European Union countries	457
Julia Anna Wachowska: Housing loans market in Poland – analytical project	467
Damian Walczak: Social solidarity and the pension rights of privileged groups	476
Marcelina Więckowska: Institutional investors in the renewable energy investment market.....	485
Paweł Witkowski: Carbon risk – concept and measurement	494
Bogdan Włodarczyk: Creation of banking offer using e-banking	502
Justyna Zabawa: Human capital management in contemporary banks, in the context of corporate eco-responsibility	510
Marika Ziemia, Krzysztof Świeszczak: Banking advertising – between a manipulation and a real customer need.....	520

Beata Domańska-Szaruga

Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach

KONKURENCYJNOŚĆ BANKÓW SPÓŁDZIELCZYCH JAKO PARTNERÓW LOKALNYCH SPOŁECZNOŚCI

Streszczenie: Celem artykułu jest ocena konkurencyjności sektora polskich banków spółdzielczych w oparciu o wskaźniki charakteryzujące efektywność działania. Do oceny efektywności banków wykorzystano metodę analizy podstawowych wskaźników finansowych. Bazę empiryczną analizy stanowią najnowsze dostępne dane finansowe polskich banków spółdzielczych, publikowane przez Urząd Komisji Nadzoru Finansowego. Wyniki analizy nie uprawniają do pozytywnej oceny konkurencyjności banków spółdzielczych jako partnerów lokalnych instytucji, firm i osób prywatnych. Wskazują natomiast na potrzebę refleksji nad modelem biznesowym tych banków.

Słowa kluczowe: rozwój lokalny, zrównoważony rozwój, bank spółdzielczy, konkurencyjność, efektywność.

DOI: 10.15611/pn.2014.330.06

1. Wstęp

Stabilny rozwój systemu bankowego jest warunkiem koniecznym stabilnego rozwoju gospodarki, gdyż poprzez gromadzenie i alokowanie oszczędności, transformację ryzyka oraz informacji, a także zapewnienie funkcjonowania systemu płatności spełnia on w gospodarce szczególną funkcję. W rozwoju gospodarki lokalnej szczególną rolę odgrywa lokalna infrastruktura finansowa, w szczególności banki spółdzielcze.

Chcąc utrzymać swą pozycję partnerów lokalnych społeczności, banki spółdzielcze zmuszone są do poszukiwania źródeł konkurencyjności. Świadome jednak ograniczeń, jakie napotykają w swej działalności, powinny budować pozycję rynkową w oparciu o cechy wyróżniające je na rynku lokalnym. Ich dualny charakter, zakorzenienie na danym terenie, przywiązanie lokalnych klientów do banku spółdzielczego, mniejsza asymetria informacji i wiele innych czynników może pozwolić na zajęcie unikatowej pozycji na rynku poprzez wykreowanie innego niż konkurenci zespołu wartości.

2. Metodyka badań i przebieg procesu badawczego

Celem artykułu jest ocena konkurencyjności sektora polskich banków spółdzielczych w oparciu o wskaźniki charakteryzujące efektywność działania. Do oceny efektywności banków wykorzystano metodę analizy podstawowych wskaźników finansowych. Na metodę tę jako podstawową metodę oceny opartej na czynnikach mierzalnych wskazuje M. Zaleska [2003, s. 147 i n.], natomiast J. Szambelańczyk [2006] oraz zespół A. Gospodarowicza [2008] wykorzystują ją do badań nad funkcjonowaniem banków spółdzielczych w Polsce. Metodę tę stosuje też Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, opracowując informacje o sytuacji banków.

Bazę empiryczną analizy stanowią najnowsze dostępne dane finansowe polskich banków spółdzielczych, publikowane przez Urząd Komisji Nadzoru Finansowego. Uwzględniono jedynie dane o dużej przydatności dla ocen i wniosków formułowanych w artykule. Pewnym uproszczeniem analizy jest zbiorcza ocena niejednorodnej pod względem wielkości grupy polskich banków spółdzielczych.

Analizę konkurencyjności banków spółdzielczych na postawie miar efektywności uzupełniono rozważaniami na temat niektórych ograniczeń w ich działalności oraz znaczenia banków spółdzielczych dla lokalnej gospodarki.

3. Konkurencyjność i efektywność banków spółdzielczych

We współczesnej literaturze ekonomicznej można spotkać wiele definicji konkurencji i konkurencyjności charakteryzujących się zróżnicowanym stopniem ogólności. Konkurencyjność definiowana jest zarówno jako stan podmiotu konkurencyjnego polegający na jego zdolności do przetrwania i osiągnięcia celów [Stankiewicz 2005, s. 36], jak też jako proces polegający na właściwej kombinacji aktywów materialnych i niematerialnych (potencjał konkurencyjny) kształtujących wartość podmiotu oraz na umiejętności zarządzania każdą z tych grup aktywów [Pietrzak 2003, s. 8]. Używane są też określenia „pozycja konkurencyjna” oraz „przewaga konkurencyjna”. Przewaga konkurencyjna jest odzwierciedleniem lub też efektem zajmowanej przez bank pozycji konkurencyjnej. Jest to nadrzędna pozycja banku wobec konkurentów. Podstawowym rezerwuarem źródeł przewagi konkurencyjnej i osiągniętej pozycji konkurencyjnej jest potencjał konkurencyjności rozumiany jako ogół zasobów materialnych i niematerialnych przedsiębiorstwa, niezbędnych do funkcjonowania na konkurencyjnym rynku [Woźniewska 2010, s. 329; Stankiewicz 2005, s. 89].

Konkurencja na rynku bankowym ma swą specyfikę. Nie sposób zatem przenieść dorobek teorii konkurencji z innych dziedzin bez uwzględnienia specyfiki sektora, który charakteryzuje przede wszystkim szczególnie rolę, jaką odgrywa w gospodarce, duży wpływ unormowań regulujących działalność banków oraz specyficzne cechy usług [Woźniewska 2011, s. 33]. Wyjątkową specyfiką charakteryzuje się konkurencyjność banków spółdzielczych, bowiem tradycja, uwarunkowania historyczne oraz przepisy prawa pozwoliły wypracować w sektorze bankowości

spółdzielczej charakterystyczne formy własności oraz sposoby funkcjonowania, sytuując jednocześnie te banki w regionie. Bank spółdzielczy jest zarówno bankiem, jak i spółdzielnią, co wpływa na jego cechy, zasady i cele działania [Domańska-Szaruga 2007, s. 87 i n.]. Jest to również źródłem ograniczeń, z którymi banki spółdzielcze muszą się mierzyć [szerzej: Domańska-Szaruga, Świrska 2013, s. 89-90].

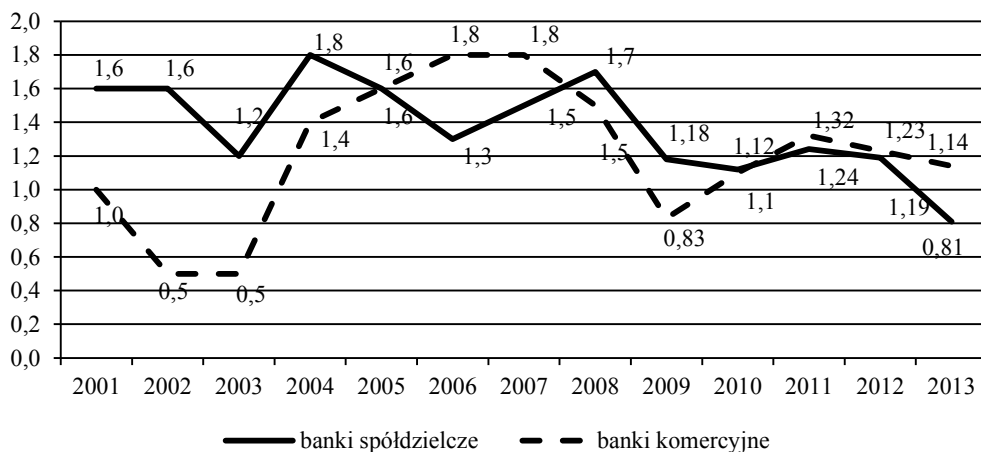
Przy ocenie pozycji konkurencyjnej banku dużą wagę przywiązuje się do wyników finansowych i efektywności banku. Atrakcyjność miar kondycji ekonomiczno-finansowej polega na tym, że są one wymierne i porównywalne, a ich wzrost powszechnie uznawany za dowód aktywności banku i sprawności jego zarządu. Jak wynika z danych prezentowanych przez Urząd Komisji Nadzoru Finansowego [*Analiza sytuacji...* 2013, s. 11; *Informacja o sytuacji...* grudzień 2013, s. 23], w okresie 2010 – VI 2012 w sektorze banków spółdzielczych obserwowano poprawę dynamiki wyniku finansowego i jednoczesny spadek udziału wyniku finansowego banków spółdzielczych w wyniku sektora bankowego. Koniec roku 2012 oraz rok 2013 to zmniejszenie wyniku finansowego banków spółdzielczych. Przyczyną spadku wyniku netto w tym okresie jest przede wszystkim struktura wyniku odsetkowego (tabela 1), która powoduje znaczny spadek marży odsetkowej (marża ta wynosiła około 10% w 2002 r.). Spadek marży obserwuje się również w sektorze banków komercyjnych, jednak nie jest on tak znaczny, jak w sektorze banków spółdzielczych.

Tabela 1. Przychody odsetkowe, koszty odsetkowe i marża banków spółdzielczych (w %)

	2010	2011	I-VI 2012	I-IX 2012	2012	I-III 2013	I-VI 2013	I-IX 2013	I-IX 2012
Przychody odsetkowe	6,6	6,9	7,1	7,1	7,1	6,2	5,9	5,7	5,6
Koszty odsetkowe	2,4	2,6	2,7	2,8	2,8	2,7	2,5	2,3	2,2
Marża	4,1	4,3	4,3	4,4	4,3	3,5	3,4	3,4	3,4

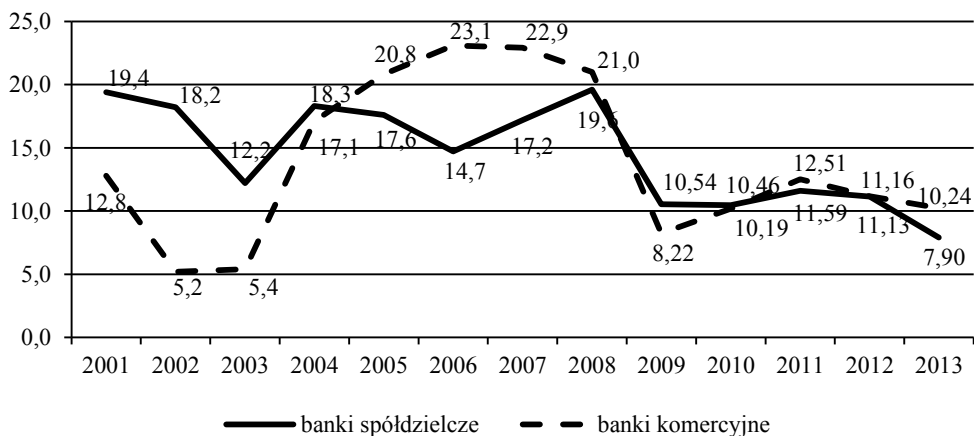
Źródło: opracowanie własne na podstawie [*Analiza sytuacji...* 2013, s. 15; *Informacja o sytuacji...* październik 2013, s. 17; *Informacja o sytuacji...* grudzień 2013, s. 25; *Informacja o sytuacji...* kwiecień 2014].

Spadek marży w sektorze banków spółdzielczych spowodowany jest między innymi wynikiem presji konkurencyjnej ze strony banków komercyjnych na rynkach lokalnych oraz mniejszych dochodów z tytułu lokat nadwyżek pasywów w bankach zrzeszających. Dodatkowo spadek ten nie jest rekompensowany wzrostem skali działania, co przekłada się bezpośrednio na wynik działalności bankowej i spadek efektywności. Na negatywne tendencje w obszarze efektywności wskazuje analiza wskaźnika kosztów operacyjnych (C/I), rentowności aktywów (ROA) i rentowności funduszy własnych (ROE) banków spółdzielczych w porównaniu z bankami komercyjnymi (rys. 1, 2, 3).

Rys. 1. Rentowność aktywów (ROA) banków spółdzielczych i banków komercyjnych w latach 2001-2013

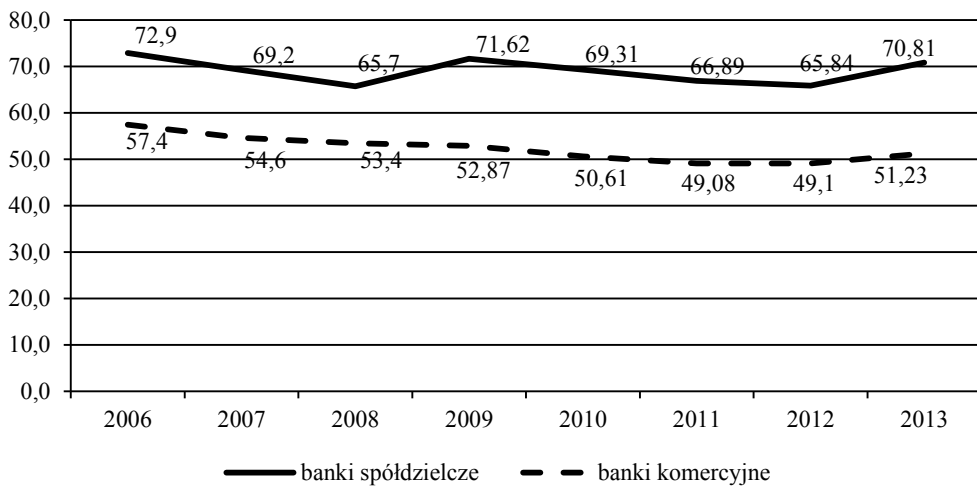
Źródło: opracowanie własne na podstawie [Domańska-Szaruga 2007, s. 126; *Raport o sytuacji...* 2009; 2010; 2011; 2012; 2013; 2014].

Rys. 2. Rentowność funduszy własnych (ROE) banków spółdzielczych i banków komercyjnych w latach 2001-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Domańska-Szaruga 2007, s. 126; *Raport o sytuacji...* 2009; 2010; 2011; 2012; 2013; 2014].

Według danych sprawozdawczych na koniec czerwca 2013 r. wszystkie banki spółdzielcze spełniały minimum kapitałowe wynoszące 1 mln euro, jak też posiadały wymagany współczynnik wypłacalności większy niż 8% [*Informacja o sytuacji...* październik 2013, s. 18]. Wysoki współczynnik wypłacalności nie gwarantuje jednak automatycznie sukcesu, ponieważ nie uwzględnia ważnych aspektów jakości-

Rys. 3. Wskaźnik kosztów operacyjnych (C/I) banków spółdzielczych i banków komercyjnych w latach 2006-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Raport o sytuacji... 2009; 2010; 2011; 2012; 2013; 2014].

wych zarządzania bankiem oraz pewnych rodzajów ryzyka nieoderwalnie związanych z jego działalnością. Poza tym wzrost współczynnika wypłacalności przekłada się co do zasady na spadek rentowności banku (zmniejsza się tzw. wskaźnik długu do kapitału, czyli wskaźnik dźwigni finansowej), mierzonej najczęściej wskaźnikiem rentowności aktywów i funduszy własnych [Zaleska 2003, s. 149].

Zwrócić należy też uwagę na zmiany w strukturze portfela kredytowego banków spółdzielczych. Banki spółdzielcze tracą pozycję w finansowaniu potrzeb kredytowych gospodarstw domowych na rzecz zaangażowania w kredytowanie przedsiębiorstw – obszar bardziej ryzykowny i mniej przez nie rozpoznany. Zmiany te mogą w przyszłości niekorzystnie oddziaływać na wyniki i konkurencyjność banków spółdzielczych [Domańska-Szaruga, Świrski 2013, s. 94; Pruski 2012].

Analiza danych dotyczących efektywności banków spółdzielczych na tle banków komercyjnych nie uprawnia do pozytywnej oceny ich konkurencyjności w zakresie obsługi lokalnych instytucji, firm i osób prywatnych. Determinanty efektywności i konkurencyjności banków spółdzielczych wynikają zarówno z przesłanek formalnoprawnych, jak też ze szczególnych warunków funkcjonowania. Banki spółdzielcze muszą bowiem mierzyć się z co najmniej kilkoma ograniczeniami swej działalności. Wskazać można w tym miejscu na przykład na dwoistość charakteru (bank i spółdzielnia), działalność w obszarze mniejszej efektywności oraz dość wąski zakres tradycyjnych produktów bankowych, trudności w korzystaniu z efektów większej skali działalności, spółdzielczy rodzaj własności ograniczający możliwości powiększenia kapitału czy konkurencję ze strony banków komercyjnych. Ograni-

czenia te potęgowane są dodatkowo przez normy nadzorcze spójne z technikami zarządzania w dużych bankach komercyjnych (zwłaszcza normy w zakresie zarządzania ryzykiem), co wydaje się szczególnie istotne w obliczu implementacji przepisów pakietu regulacyjnego Bazylea III.

4. Znaczenie banków spółdzielczych dla funkcjonowania lokalnej gospodarki

W prawidłowo funkcjonującej gospodarce istnieje miejsce dla dużych banków globalnych oraz lokalnych instytucji bankowych. W bankowości z pojęciem instytucji lokalnej najbardziej utożsamiane są banki spółdzielcze. Działalność tych podmiotów polega na świadczeniu klasycznych usług pośrednictwa finansowego, usług cyfrowych, świadczonych na rzecz lokalnych firm i osób fizycznych. Niestety, analiza danych liczbowych charakteryzujących sektor bankowości spółdzielczej w Polsce nie wskazuje na prawdopodobny wzrost ich konkurencyjności. Należy jednak zastanowić się, czy kryterium oceny efektów działalności powinny być jedynie liczby i wskaźniki. Przecież w swej istocie banki spółdzielcze nie funkcjonują po to, by uczestniczyć w głównym nurcie rynków finansowych. Nie ulega jednak wątpliwości, że na konkurencyjnym rynku efektywność jest warunkiem brzegowym uczestniczenia w grze rynkowej. Banki spółdzielcze powinny więc wykorzystać swe wyróżniające cechy oraz posiadany potencjał w poszukiwaniu źródeł efektywności i konkurencyjności. Należy w tym miejscu wskazać, że banki spółdzielcze mogą odegrać bardzo ważną rolę związaną z rozwojem lokalnych przedsiębiorstw i społeczności. Lokalne firmy to podmioty na tyle małe, że mogą być obsługiwane przez partnerów finansowych z rynku lokalnego.

Banki spółdzielcze przyczyniają się do intensyfikacji rozwoju lokalnego poprzez mobilizację oszczędności oraz efektywną alokację. Funkcję tę spełniają, jeśli zgodnie z przytoczoną zasadą „lokalny pieniądz na potrzeby lokalnego środowiska” mobilizowane środki są inwestowane w tym samym regionie, z którego je pozyskano. W bankach spółdzielczych obserwuje się jednak znaczną nadwyżkę przyjętych depozytów nad udzielonymi kredytami (tabela 2). Wolne środki lokowane są w bankach zrzeczających, te zaś inwestują środki na rynku finansowym. Oznacza to transferowanie funduszy poza region, na którym zostały zgromadzone.

Tabela 2. Depozyty i kredyty w bankach spółdzielczych (2010-2012, mld zł)

	2010				2011				2012			
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4
Depozyty	54,1	54,5	55,9	60,1	62,2	62,1	62,7	66,3	68,5	68,5	68,8	72,9
Kredyty	40,2	41,9	43,2	43,3	44,2	46,3	48,2	48,9	49,5	51,6	53,1	53,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Sytuacja w sektorze... 2012].

W celu intensyfikowania lokalnej przedsiębiorczości, rozwoju lokalnych środowisk i odwrócenia tendencji do nierównomiernego rozwoju różnych regionów kraju wskazane jest ograniczenie drenażu finansowego, gdyż niezbilansowanie wolumenu depozytów i kredytów na obszarze działalności banku w długim okresie stwarza ryzyko degradacji gospodarczej tego obszaru. W takiej sytuacji tradycyjna misja banku spółdzielczego nie zostaje wypełniona, a terytorialny drenaż oszczędności nie prowadzi do równomiernego rozwoju regionów, lecz do polaryzacji gospodarczej [Szambelańczyk 2006, s. 110-111].

Banki spółdzielcze mogą też być tymi podmiotami finansowymi, które odegrają istotną rolę w procesie ograniczania wykluczenia finansowego. Predestynowane są do tego ze względu na sieć placówek i ich lokalne rozmieszczenie, gdyż zjawisko wykluczenia w przeważającej liczbie przypadków dotyczy obszarów wiejskich.

Z punktu widzenia rozwoju lokalnych społeczności szczególnie istotny wydaje się problem wykluczenia kredytowego. Wykluczenie kredytowe to sytuacja, w której osoby prywatne (gospodarstwa domowe) napotykają poważne trudności w dostępie do usług kredytowych w bankach bądź w ogóle pozbawione są możliwości zaciągnięcia kredytu czy pożyczki [Dziawgo 2013, s. 161]. Dość często z powodu wykluczenia kredytowego klienci banków, którzy nie mają zdolności kredytowej, decydują się na realizację operacji kredytowych poza sektorem bankowym, popadając częstokroć w spiralę zadłużenia [Domańska-Szaruga, Rak 2013].

Problemy z realizacją operacji kredytowych mają też lokalne małe i średnie przedsiębiorstwa. Sformalizowane procedury badania zdolności kredytowej powodują konieczność przedstawienia bankowi wielu danych finansowych w celu umiejscowienia klienta w danej przestrzeni biznesowej. Problemem staje się często kwestia dostosowania rachunkowości firmy do wymagań banku oraz zabezpieczenie zwrotu kredytu. W zakresie łagodzenia dostępu lokalnych przedsiębiorstw do kredytu współpraca banków lokalnych z lokalnymi instytucjami otoczenia biznesu (np. funduszami poręczeniowymi) wydaje się bardziej realna niż banków globalnych.

Istnieje wiele innych obszarów (poza wyżej opisanymi), w których banki spółdzielcze mogłyby zdobyć pozycję lidera w lokalnym środowisku. Jednym z warunków konkurencyjności jest jednak efektywność finansowa. Z tego powodu rozwój polskich banków spółdzielczych wiąże się z nieuchronnymi zmianami w ich modelu biznesowym i organizacyjnym.

5. Wnioski

Podejmując próbę podsumowania zagadnień będących przedmiotem rozważań zawartych w artykule, należy wskazać na kilka istotnych wniosków:

1. Analiza podstawowych wskaźników finansowych banków spółdzielczych wskazuje na negatywne tendencje w obszarze ich efektywności, a co za tym idzie, konkurencyjności na rynku lokalnym.

2. Wskazane niekorzystne tendencje są spowodowane między innymi skalą działania banków spółdzielczych, zakresem świadczonych usług i strukturą obsługiwanych klientów (banki spółdzielcze operują na grupie klientów mniej rentownych). Dodatkowo konkurencja ze strony banków komercyjnych, zyskujących dzięki możliwościom technicznym dostęp do klientów banków spółdzielczych bez potrzeby prowadzenia placówek w małych miejscowościach, powoduje zmniejszenie konkurencyjności banków lokalnych.

3. Banki spółdzielcze mogą odgrywać bardzo ważną rolę związaną z rozwojem lokalnych przedsiębiorstw i społeczności, potrzebne są jednak zmiany w ich modelu biznesowym, prowadzące między innymi do wzrostu efektywności i konkurencyjności.

Literatura

- Analiza sytuacji bankowego sektora spółdzielczego, w tym funduszy własnych, w 2012 r. oraz informacja o przebiegu prac nad możliwymi modelami działania zrzeczeń w kontekście Dyrektywy CRD IV oraz Rozporządzenia CRR*, Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, Warszawa, październik 2013.
- Domańska-Szaruga B., *Rola banków spółdzielczych w rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w regionie*, Fundacja Rozwoju Rachunkowości w Polsce, Warszawa 2007.
- Domańska-Szaruga B., Rak A.M., *Wykluczenie finansowe jako istotny czynnik rozwoju instytucji parabankowych*, Zarządzanie i Finanse 2013, nr 2, część 1, Uniwersytet Gdański, Gdańsk 2013.
- Domańska-Szaruga B., Świrska A., *Competitiveness of cooperative banks*, [w:] B. Domańska-Szaruga, M. Wójcik-Augustyniak (red.), *External and internal sources of success of the organizations*, Wydawnictwo Studio EMKA, Warszawa 2013.
- Dziawgo D., *Obsługa klienta masowego*, [w:] *Bankowość*, Zaleska M. (red.), C.H. Beck, Warszawa 2013.
- Gospodarowicz A. (red.), *Funkcjonowanie spółdzielczych grup bankowych w Polsce i wybranych krajach Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2008.
- Informacja o sytuacji banków spółdzielczych i zrzeczających w 2013 r.*, Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, Warszawa, kwiecień 2014.
- Informacja o sytuacji banków spółdzielczych i zrzeczających w I półroczu 2013 r.*, Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, Warszawa, październik 2013.
- Informacja o sytuacji banków spółdzielczych i zrzeczających w trzech kwartałach 2013 r., ze szczególnym uwzględnieniem banków o aktywach większych niż 500 mln zł*, Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, Warszawa, grudzień 2013.
- Pietrzak J., *Czynniki przewagi konkurencyjnej na rynku bankowych usług detalicznych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2003.
- Pietrzak J., *Wielkość jako czynnik przewagi konkurencyjnej banku*, „Bank i Kredyt” 2001, nr 2.
- Pruski J., *Uwarunkowania rozwoju banków spółdzielczych*, prezentacja na konferencję „Forum Liderów Banków Spółdzielczych, Warszawa, 18 września 2012.
- Raport o sytuacji banków w 2008 r.*, Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, Warszawa 2009.
- Raport o sytuacji banków w 2009 r.*, Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, Warszawa 2010.
- Raport o sytuacji banków w 2010 r.*, Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, Warszawa 2011.
- Raport o sytuacji banków w 2011 r.*, Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, Warszawa 2012.
- Raport o sytuacji banków w 2012 r.*, Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, Warszawa 2013.

- Raport o sytuacji banków w 2013 r.*, Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, Warszawa 2014.
- Stankiewicz M.J., *Konkurencyjność przedsiębiorstwa*, Dom Organizatora TNOiK, Toruń 2005.
- Sytuacja w sektorze bankowym. Informacja miesięczna*, Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, grudzień 2012, www.knf.gov.pl (20.01/2014).
- Szambelańczyk J., *Banki spółdzielcze w Polsce w procesach zmian systemowych*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2006.
- Woźniewska G., *Analiza potencjału konkurencyjności banku spółdzielczego. Zarys koncepcji*, Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska – sektion H, vol. XLIV, 2, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2010.
- Woźniewska G., *Potencjał konkurencyjności banku spółdzielczego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2011.
- Zaleska M., *Zarządzanie aktywami i pasywami banku spółdzielczego*, Twigger, Warszawa 2003.

COMPETITIVENESS OF COOPERATIVE BANKS AS LOCAL COMMUNITY PARTNERS

Summary: The purpose of this article is to assess the competitiveness of the Polish cooperative banks according to the indices that characterize the efficiency of these banks' operations. The analysis of basic financial ratios was the method of research. The most recent available financial data of Polish cooperative banks, published by the Financial Supervision Authority, constituted the empirical data base necessary for the analysis. Their evaluation does not entitle to a positive assessment of the competitiveness of the cooperative banks as partners of local institutions, businesses and individuals. However, it points out the need for the reflection on the business model of these banks.

Keywords: local development, sustainable development, cooperative bank, competitiveness, efficiency.